
Best.nr. 565

Forskrift fastsatt av

Direktoratet for arbeidstilsynet

og Direktoratet for

brann- og eksplosjonsvern

14. april 2000, nr. 412

Sist endret 29. juni 2005

**Oppbygging og bruk
av stoffkartotek for
helsefarlige stoffer i
virksomheter
(Stoffkartotekforskriften)**

Utgitt mai 2000

Direktoratet for arbeidstilsynet
Postboks 8103 Dep., 0032 Oslo

Forskriften er kunngjort i
Norsk Lovtidend avd. I nr. 11/2000.

Mars 2003

Forskriften § 3 ble endret 10. juli 2002 pga. at Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern 1. januar 2002 ble slått sammen med Produkt- og elektrisitetstilsynet og skiftet navn til Direktoratet for brann- og elsikkerhet.

Juli 2005

Endringer av 8. desember 2003 nr. 1458 og 29. juni 2005 er tatt inn i forskriften. Dette innebærer at §§ 3 og 5 er endret. I § 3 består endringen i at DBE er erstattet av DSB, men endringen i § 5 kommer som følge av at forskrift om YL-merking er opphevet fra 1. juli 2005.

Innhold

Forskrift om oppbygging og bruk av stoffkartotek for helsefarlige stoffer i virksomheter (Stoffkartotekforskriften)	4
Kapittel I Innledende bestemmelser	4
§ 1 Virkeområde	4
§ 2 Hvem har plikter etter forskriften	4
§ 3 Tilsynsmyndighet	4
§ 4 Dispensasjon	4
Kapittel II Arbeidsgivers plikter	5
§ 5 Krav om stoffkartotek for helsefarlige stoffer	5
§ 6 Stoffkartotekets utforming	6
Kapittel III Bruk, opplæring, informasjon mv.	6
§ 7 Bruk av opplysningene i stoffkartoteket	6
§ 8 Informasjon og opplæring	6
§ 9 Adgang til stoffkartoteket	6
Kapittel IV Straff og ikrafttredelse	7
§ 10 Straffebestemmelser	7
§ 11 Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser	7
Kommentarer til forskriften	8

Forskrift om oppbygging og bruk av stoffkartotek for helsefarlige stoffer i virksomheter (Stoffkartotekforskriften)

Fastsatt 9. mars 2000 av Direktoratet for arbeidstilsynet med hjemmel i lov 4. februar 1977 nr. 4 om arbeidervern og arbeidsmiljø §§ 11 nr. 5 og 6, og 14 tredje ledd og av Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern (nå Direktoratet for brann- og elsikkerhet) 14. april 2000 med hjemmel i lov 27. mai 1971 nr. 47 om brannfarlige varer samt gasser og væsker under trykk § 11A, og lov 14. juni 1974 nr. 39 om eksplosive varer § 11A. (Jf. lov av 14. juni 2002 nr. 20 om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver (brann- og eksplosjonsvernloven) § 27, jf. § 44, jf. delegeringsvedtak av 23. mai 2002 nr. 770 og delegeringsvedtak av 26. juni 2002 nr. 728). Endret 10. juli 2002 nr. 821 og 29. juni 2005.

Kapittel I Innledende bestemmelser

§ 1 Virkeområde

Denne forskriften gjelder virksomheter hvor helsefarlige stoffer, herunder brann- og eksplosjonsfarlige stoffer og giftig eller helsefarlig biologisk materiale (heretter kalt helsefarlige stoffer), blir fremstilt, pakket, brukt eller oppbevart på en måte som kan innebære helserisiko.

Forskriften gjelder ikke helsefarlige stoffer som føres gjennom landet som transittgods eller som lagres som slikt transittgods i Norge, dersom de ikke er gjenstand for behandling eller bearbeidelse.

§ 2 Hvem har plikter etter forskriften

Arbeidsgiver i virksomheter som framstiller, pakker, bruker eller oppbevarer helsefarlige stoffer, har plikt til å sørge for at bestemmelsene i denne forskriften følges.

§ 3 Tilsynsmyndighet

Arbeidstilsynet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap er tilsynsmyndigheter i samsvar med de respektive hjemmelslover.

§ 4 Dispensasjon

Arbeidstilsynet kan gi dispensasjon fra forskriften når det er vernemessig forsvarlig.

Kapittel II Arbeidsgivers plikter

§ 5 Krav om stoffkartotek for helsefarlige stoffer

Arbeidsgiver skal foreta risikovurdering av alle stoffer som håndteres i virksomheten, særlig med hensyn til stoffenes helseskadelige egenskaper og eksponeringsforhold. Arbeidsgiver skal opprette stoffkartotek for de stoffene som kan medføre helsefare, deriblant de som dannes under prosesser i virksomheten. Stoffkartoteket skal opprettes før stoffene dannes, fremstilles, pakkes, brukes eller oppbevares i virksomheten.

Stoffkartoteket skal for de tre gruppene som nevnes nedenfor, inneholde følgende informasjon:

Gruppe 1) For farlige kjemikalier som omfattes av forskrift om utarbeidelse og distribusjon av helse, miljø- og sikkerhetsdatablad for farlige kjemikalier, skal det foreligge helse, miljø- og sikkerhetsdatablad utarbeidet av produsent/importør/omsetter.

Gruppe 2) For helsefarlige stoffer som ikke omfattes av gruppe 1 og 3, skal det utarbeides informasjonsblad som minst skal inneholde følgende opplysninger:

- a) navn
- b) sammensetning
- c) opplysninger om produsent, importør og/eller omsetter
- d) fysikalske, kjemiske og helseskadelige egenskaper/toksikologiske data
- e) risikomomenter
- f) forebyggende vernetiltak
- g) førstehjelpsbehandling

Gruppe 3) For helsefarlig biologisk materiale skal det utarbeides informasjonsblad som minst skal inneholde følgende opplysninger:

- a) navn
- b) opplysninger om produsent, importør og/eller omsetter
- c) helseskadelige egenskaper/toksikologiske data
- d) opplysninger om smittefare
- e) risikomomenter
- f) forebyggende vernetiltak
- g) førstehjelpsbehandling

Dersom det ikke er relevant eller teknisk mulig å gi en eller flere av de opplysningene som kreves etter denne bestemmelsen, skal begrunnelsen fremgå av opplysningene i stoffkartoteket.

§ 6 Stoffkartotekets utforming

Stoffkartoteket skal være bygget opp på en slik måte at det er lett å søke frem informasjon om det enkelte helsefarlige stoffet.

Informasjonen skal være gitt på norsk og være kortfattet og lett forståelig. Arbeidsgiver må sørge for at arbeidstakere som ikke behersker norsk, får tilstrekkelig skriftlig informasjon og opplæring ut fra opplysningene i stoffkartoteket.

Arbeidsgiver har plikt til å ajourføre opplysninger når det foreligger endringer, avdekking av helseskadelige forhold o.l. som er vesentlige for å forebygge helseskader.

Der stoffkartoteket er etablert på et EDB-basert system, skal informasjonen også foreligge i en papirutgave.

Kapittel III Bruk, opplæring, informasjon mv.

§ 7 Bruk av opplysningene i stoffkartoteket

Arbeidsgiver skal bruke informasjonen som ligger i stoffkartoteket til å sikre trygg håndtering og oppbevaring av helsefarlige stoffer i virksomheten.

Når arbeidsgiver skal kartlegge risiko, sette i verk vernetiltak og/eller utarbeide arbeidsinstrukser, skal opplysningene i stoffkartoteket brukes.

§ 8 Informasjon og opplæring

Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidstakere og verneombud får nødvendig informasjon om og opplæring i bruk av stoffkartoteket før de begynner med arbeidet. Arbeidstakerne skal informeres om vesentlige endringer som foretas i stoffkartoteket.

§ 9 Adgang til stoffkartoteket

Arbeidsgiver skal sørge for at arbeidstakerne har lett adgang til stoffkartoteket med opplysninger om helsefarlige stoffer som de arbeider med eller kommer i kontakt med på annen måte. I tillegg skal de aktuelle data- og informasjonsblad være tilgjengelig på det enkelte arbeidssted.

Arbeidstakerne skal også ha tilfredsstillende adgang til stoffkartotek som er EDB-basert.

Verneombudet skal ha et eget eksemplar av stoffkartoteket som gjelder eget verneområde. Hovedverneombudet skal ha tilgang til det komplette stoffkartoteket for virksomheten.

Kapittel IV Straff og ikrafttredelse

§ 10 Straffebestemmelser

Overtredelse av forskriften straffes etter arbeidsmiljøloven kap. XIV, lov om brannfarlige varer samt gasser og væsker under trykk mv. kap. 7, lov om eksplosive varer kap. 10 og straffeloven §§ 48 a og 48 b.

§ 11 Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

Forskriften trer i kraft 1. juli 2000.

Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 19. desember 1983 nr. 1829 om utarbeidelse av produktdatablad for kjemiske stoffer og produkter og oppbygging av stoffkartotek i virksomheter.

Kommentarer til forskriften

Til § 1

Forskriften omfatter alle helsefarlige stoffer, herunder brann- og eksplosjonsfarlige stoffer og biologiske materialer som kan innebære en helsefare for arbeidstakere ved bruk. Bestemmelsene i denne forskriften gjelder ikke ved transport av farlige kjemikalier utenfor virksomhetens område, dette gjelder både for fly-, jernbane-, sjø- og veitransport.

Helsefarlige stoffer er regulert av arbeidsmiljøloven § 11 og av bl.a. følgende forskrifter og veiledninger:

- forskrift om klassifisering, merking mv. av farlige kjemikalier, med utfyllende forskrifter (Elanders Forlag)
- forskrift om utarbeidelse og distribusjon av helse-, miljø- og sikkerhetsdatablad for farlige kjemikalier (HMS-datablad) (best.nr. 548)
- forskrift om vern av arbeidstakere mot farer ved arbeid med biologiske faktorer (best.nr. 550)
- veiledning om administrative normer for forurensning i arbeidsatmosfære (best.nr. 361)
- forskrift om aerosolbeholdere, fastsatt av Direktoratet for brann og eksplosjonsvern (nå Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap) 1. mars 1996.

Med biologisk materiale menes mikroorganismer, cellekulturer og endoparasitter som kan fremkalle infeksjoner, allergier eller giftvirkninger hos mennesker som i sitt arbeid kommer i kontakt med slike.

Bestemmelsen om miljørettet helsevern i lov om helsetjenestene i kommunene (kap 4a) omfatter også kjemiske og biologiske miljøfaktorer som kan ha innvirkning på helsen.

Til § 2

Som arbeidsgiver regnes enhver som har tilsatt arbeidstaker for å utføre arbeid i sin tjeneste, jf. arbeidsmiljøloven § 4.

I virksomheter innen jord- og skogbruk og innen bygge- og anleggsvirksomhet som ikke sysselsetter arbeidstakere, stilles det krav til kjemikaliehåndtering i forskrift om arbeidsmiljølovens anvendelse på virksomhet i jordbruk og skogbruk som ikke sysselsetter arbeidstakere (best.nr. 462) og i forskrift om arbeidsmiljølovens anvendelse for arbeid i enmannsbedrifter innen bygge- og anleggsvirksomhet (best.nr. 466).

Til § 4

Dersom dispensasjonssøknaden gjelder forhold som går inn under Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskaps ansvarsområde, vil Arbeidstilsynet legge frem saken for Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap til avgjørelse.

Til § 5

Det er et krav at arbeidsgiver skal foreta risikovurdering av alle stoffer som håndteres eller på annen måte forekommer i virksomheten. HMS-datablad utgjør en viktig del av grunnlaget for risikovurderinger, men det er også nødvendig å ta hensyn til annen relevant informasjon, slik som informasjonsblad.

Det er alminnelig enighet om at bruk av YL-tall er et praktisk og enkelt verktøy for risikovurderinger, og for å vurdere erstatning av et løsemiddel med et annet som medfører mindre risiko. Det må understrekes at når man skal vurdere erstatning av et stoff med et annet, er det nødvendig å ta hensyn til stoffenes helsefarlige egenskaper. Nærmere informasjon om beregning av YL-tall finnes i en egen orientering utarbeidet av Direktoratet for arbeidstilsynet.

Det vises til kommentarene til forskrift om klassifisering, merking mv. av farlig kjemikalier § 15. Videre vises det til kommentarene til kjemikalieforskriften §§ 6 og 8, samt kommentarene til forskrift om utarbeidelse og distribusjon av helse, miljø- og sikkerhetsdatablad for farlige kjemikalier § 4.

Arbeidsgiver må kartlegge hvilke mellomprodukter som kan dannes under forskjellige prosesser i virksomheten og vurdere helsesikoen ved disse. Dersom bruk eller forekomst av slike stoffer er av en slik art at det i praksis ikke foreligger helsesisiko, er det ikke nødvendig å ta med informasjon om disse stoffene. Kartleggingen må sees i sammenheng med forskrift om systematisk helse-, miljø og sikkerhetsarbeid i virksomheter § 5, annet ledd, pkt. 6 (best.nr. 544).

For prosesser som innebærer varierende grad av luftforurensninger, som f.eks. bruk av sveiseelektroder, loddetråd o.l., vil det være tilstrekkelig at helsefaren ved de enkelte forurensningene som dannes under bruk beskrives i HMS-informasjonen for sveise-elektroden, loddetråden m.m.

Opplysningene om helsefarlige stoffer som omfattes av forskrift om utarbeidelse og distribusjon av HMS-datablad for farlige kjemikalier (gruppe 1), finnes i HMS-databladene. I henhold til denne forskriften skal produsent/importør/omsetter uoppfordret og gratis forsyne kundene med HMS-datablad ved første gangs levering av et produkt og ved revisjon av

HMS-databladet. Arbeidsgiver skal sørge for at de mottatte databladene blir tatt inn i stoffkartoteket. Det kan være nødvendig for arbeidsgiver å gjøre tilføyelser i databladet, dersom databladet ikke i tilstrekkelig grad beskriver den risiko som virksomhetens bruk av stoffet medfører.

Arbeidsgiver har ansvar for å kontrollere at opplysningene i HMS-databladet fra produsent/importør/omsetter samsvarer med kravene i forskrift om utarbeidelse og distribusjon av HMS-datablader, og at opplysningene er dekkende ut fra det formålet som stoffene skal brukes til i virksomhetene. Arbeidsgiver må evt. selv sørge for å skaffe til veie supplerende opplysninger, fortrinnsvis fra produsent/importør/omsetter. Det forventes ikke at arbeidsgiver skal kunne kontrollere faktiske opplysninger som pH, LD₅₀-verdier og lignende på databladet.

Opplysningene som kreves om stoffer/materialer som kommer inn under gruppe 2) eller 3), plikter arbeidsgiver å skaffe til veie. Arbeidsgiver må som oftest innhente opplysningene fra produsent/importør/omsetter, som etter arbeidsmiljøloven § 18 er pliktig til å gi slik informasjon om stoffene han produserer/importerer/omsetter. Arbeidsgiver bør oppgi hvem som er eksterne kilder til informasjonen som legges inn i stoffkartoteket om det enkelte stoff/materialet for å sikre kvaliteten på opplysningene.

Eksempler på stoffer som faller inn under gruppe 2, er medisiner til havbruksnæringen, frisørkjemikalier, sveiseelektroder, loddetråd m.m.

Eksempel på biologisk materiale som går inn under gruppe 3 er blod og blodprodukter.

Presisering av hva slags opplysninger som kreves for stoffer/materialer i gruppe 2) eller 3)

Med *navn* menes stoffets handelsnavn eller annet entydig kjemisk navn.

Under *sammensetning* bør det gis flest mulig opplysninger om stoffets omtrentlige sammensetning som dermed gir grunnlag for å gjøre en samlet vurdering av hvor helsefarlig stoffet er. Innholdsstoffer bør oppgis med entydig kjemisk navn. Som oftest vil det ikke være nødvendig å oppgi innholdsstoffer som inngår i stoffet med mindre enn 0,2 % for gasser og 1 % for øvrige stoffer. Det vil normalt ikke være nødvendig å oppgi noen mengdeangivelse for brann- og eksplosjonsfarlige stoffer.

Under punktet *opplysninger om produsent/importør/omsetter* bør navn, adresse og tlf.nr. til disse oppgis. Tidspunktet for utarbeidelsen av opplysningene bør også oppgis.

Under punktet *risikomomenter* bør det gis en kort og klar vurdering av den helsefare/risiko som kan oppstå ved håndteringen av stoffet i virksomheten. Det skal gis en beskrivelse av de viktigste skadevirkninger på mennesker og hvilke symptomer som kan oppstå ved normal bruk og ved feilaktig håndtering av stoffet.

Under punktet *forebyggende vernetiltak* må ulike vernetiltak beskrives, for eksempel bruk av nødvendig verneutstyr og tekniske tiltak som for eksempel ventilasjon, forholdsregler for å hindre aerosol- og støvdannelse samt tiltak for å forhindre brann.

Innhenting og kvalitetskontroll av opplysningene som kreves under gruppene 1), 2) og 3), bør legges inn som en rutine i virksomhetens systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Opplysningene skal foreligge før stoffene/materialene håndteres i virksomheten.

Dersom stoffene/materialene nyttes i så små mengder at det kan sammenlignes med et privat årsforbruk og i praksis ikke vil kunne forårsake noen helsefare, er det ikke nødvendig å ta med opplysninger om disse i stoffkartoteket. Som eksempel kan nevnes produkter som kjøpes i små mengder pr. år i forbrukerpakning fra detaljhandel.

Dersom arbeidsgiver ikke mottar HMS-datablad fra produsent/importør/omsetter på forespørsel eller hvis det blant ansatte og arbeidsgiver oppstår uenighet om et stoff er helsefarlig eller ikke, kan tilsynsetatene kontaktes på sine områder.

Til § 6

Det kan være nødvendig å gi opplysningene på et annet språk, i tillegg til norsk, når de aktuelle arbeidstakerne ikke behersker norsk. I slike tilfeller må denne informasjon gis på et tilgjengelig språk for de aktuelle arbeidstakerne. Det forventes ikke at arbeidsgiver nødvendigvis skal oversette databladene ordrett, men at de viktigste opplysningene blir nedfelt i skriftlige arbeidsinstrukser på et tilgjengelig språk for de aktuelle arbeidstakerne.

Kravet om norsk informasjon kan frafalles når det brukes mindre mengder av sjeldne stoffer/materialer, og kunnskapsnivået om disse er høyt blant arbeidstakerne, f.eks. på forskningslaboratorier.

I henhold til § 4 i forskrift om utarbeidelse og distribusjon av HMS-datablad skal produsent/importør/omsetter ajourføre opplysningene når det foreligger vesentlig ny kunnskap. Den oppdaterte utgaven skal påføres «Revisjon: (dato)», og leveres gratis til alle som har mottatt helsefarlig stoff i

løpet av de foregående 12 måneder. Arbeidsgiver bør etablere rutiner for oppdatering/ajourføring av stoffkartoteket som en del av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet, jf. § 6 i forskrift om systematisk HMS-arbeid (best.nr. 544).

Til § 7

Etter arbeidsmiljøloven § 11 punkt 1 skal helsefarlige stoffer ikke brukes i virksomheten dersom de kan erstattes med stoffer som er mindre farlige for arbeidstakerne.

Ved vurdering av om et stoff skal erstattes med et annet, må både stoffenes helseskadelige egenskaper og bruksmåter tas i betraktning. Arbeidsgiver må samarbeide med virksomhetens verne- og helsepersonale ved utarbeidelse av risikovurderinger.

Opplysningene i stoffkartoteket kan være vanskelig å forstå for noen arbeidstakere. Arbeidsgiver må da ta ut de opplysningene som er viktige for å sikre en trygg utførelse av arbeidet, og innarbeide opplysningene i lett-fattelige arbeidsinstrukser.

Til § 8

Det er viktig at verneombud og arbeidstakere som har til oppgave å lede eller kontrollere andre, får særskilt opplæring og informasjon om stoffkartoteket.

Der stoffkartoteket er etablert på et EDB-basert system, er det særlig viktig at arbeidstakerne gis nødvendig opplæring i betjening av det tekniske utstyret. Rutiner for opplæring av arbeidstakerne i bruk av stoffkartoteket skal være en del av det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet, jf. forskrift om systematisk HMS-arbeid.

Til § 9

Kravet om at arbeidstakerne skal ha lett adgang til stoffkartoteket gjelder også på midlertidige og skiftende arbeidsplasser. Dette innebærer at arbeidsgiver må sørge for at arbeidstaker har tilgang til stoffkartoteket også på disse arbeidsplassene. Arbeidsgiver kan for eksempel utstyre arbeidstaker med en perm som inneholder HMS-datablader og opplysninger om de helsefarlige stoffene som blir brukt i arbeidsoperasjonen.

Det er en forutsetning for verne- og helsepersonalets arbeid at de har tilgang

til virksomhetenes stoffkartotek, og at de holdes orientert om virksomhetenes bruk av helsefarlige stoffer, jf. forskrift om verne- og helsepersonale (best.nr. 518).

ARBEIDSTILSYNET

Arbeidstilsynet

Arbeidstilsynet gir råd og veiledning om arbeidsmiljøloven med utfyllende bestemmelser. Arbeidstilsynet orienterer også om ferieloven og om lov om lønnsgaranti ved konkurs. Ring Arbeidstilsynets svartjeneste dersom du har generelle spørsmål om arbeidsmiljø, og her kan du også bli satt over til ditt nærmeste region- eller tilsynskontor.

Svartjenesten: 815 48 222

Internettsider: www.arbeidstilsynet.no

Direktoratet for arbeidstilsynet, Chr. Kroghs gate 10,
Postboks 8103 Dep., 0032 Oslo, tf. 22 95 70 00

ARBEIDSTILSYNETS REGIONER

Arbeidstilsynet Oslo

Stenersgt. 1D,
Postboks 8174 Dep, 0034 OSLO
Tlf. 815 48 222 Faks 22 17 78 10

Arbeidstilsynet Akershus og Østfold

Regionkontor i Moss.
Dronningens gt. 1,
Postboks 386, 1502 MOSS
Tlf. 815 48 222 Faks 69 24 03 10
Tilsynskontor i Lillestrøm.

Arbeidstilsynet Indre Østland

Regionkontor på Hamar.
Vangsveien 73, 2307 HAMAR
Tlf. 815 48 222 Faks 62 53 62 52
Tilsynskontorer i Drammen, Gjøvik og
Lillehammer

Arbeidstilsynet Sør-Norge

Regionkontor i Skien.
Postboks 2303 Postterminalen
3103 Tønsberg
Tlf. 815 48 222 Faks 33 37 23 25
Tilsynskontorer i Tønsberg og Kristiansand.

Arbeidstilsynet Vestlandet

Regionkontor i Bergen.
Rasmus Meyers allé 5,
Postboks 44, 5803 BERGEN
Tlf. 815 48 222 Faks: 55 59 82 30
Tilsynskontorer i Stavanger, Haugesund
og Førde.

Arbeidstilsynet Midt-Norge

Regionkontor i Trondheim.
Kongens gt. 60,
Postboks 4368 Hospitalsløkkan,
7417 TRONDHEIM
Tlf. 815 48 222 Faks: 73 52 43 24
Tilsynskontorer i Ålesund og Kristiansund.

Arbeidstilsynet Nord-Norge

Regionkontor i Finnsnes
Postboks 343, 9305 FINNSNES
Tlf. 815 48 222 Faks: 77 68 71 06
Tilsynskontorer i Tromsø, Bodø,
Alta, Sortland og Mosjøen.

Følgende kontorstedene opphører innen utgangen av 2006:

Ski, Kongsvinger, Otta, Tynset, Arendal, Lyngdal,
Stord, Voss, Steinkjer, Nordfjordeid, Brønnøysund,
Mo i Rana, Narvik, Harstad og Vadsø.

Imidlertid vil det også etter 2006 inntil videre være
medarbeidere på plass i Mo i Rana, Brønnøysund,
Narvik, Harstad, Vadsø og Steinkjer.